

Р. І. Ісаков

ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ ЦІННОСТЕЙ У ЖІНОК, ХВОРИХ НА ДЕПРЕСИВНІ РОЗЛАДИ РІЗНОГО ГЕНЕЗУ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ВИРАЖЕНОСТІ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ДЕЗАДАПТАЦІЇ

ВДНЗ «Українська медична стоматологічна академія», Полтава, Україна

Summary. Isakov R. I. **CHARACTERISTICS OF VALUES IN DEPRESSIVE DISORDERS OF DIFFERENT GENESIS WOMEN DEPENDING ON EXPRESSION OF PSYCHOSOCIAL DESADAPTATION.** – *Ukrainian Medical Stomatological Academy, Poltava; e-mail: drrust@bigmir.net.* The objective: to investigate the system of values in women with depressive disorders of different genesis and expression of psychosocial adaptation and following determination of targets of psychosocial rehabilitation for the contingent under study. 252 women with verified diagnosis “depressive disorder” have been examined. Among them there were 94 patients with depressive disorders of psychogenic genesis (prolonged depressive reaction attributed by disorders of adaptation); 83 women with endogenic depression (depressive episode; recurrent-depressive disorder; bipolar affective disorder, current episode of depression) and 75 patients with depressive disorders of organic genesis (organic affective disorder). 48 women had no signs of depressive disorder, 204 showed signs of macro-, meso-, and microsocial desadaptation of different degree. Clinico-psychopathological and psychodiagnostic methods were used. The following values dominated in depressive disorders patients: health, happy family life, love, well-being, good friends. Promote tendency of health value growing by desadaptation signs aggravation. This tendency is universal and is realized at all types of psychosocial desadaptation: macrosocial, mezosocial, microsocial. It is especially promoted at moderate and severe forms of desadaptation. At this value of other spheres decreases with desadaptation increase. The data obtained should be taken into account when curable, diagnostic and rehabilitative measures for the patients under study are worked out.

Key words: depressive disorder, psychosocial desadaptation, system of values, psychogenic depression, organic depression, endogenic depression, women.

Реферат. Ісаков Р. І. **ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ ЦЕННОСТЕЙ У ЖЕНЩИН С ДЕПРЕССИВНЫМИ РАССТРОЙСТВАМИ РАЗЛИЧНОГО ГЕНЕЗА В ЗАВИСИМОСТИ ОТ ВЫРАЖЕННОСТИ ПСИХОСОЦИАЛЬНОЙ ДЕЗАДАПТАЦИИ.** С целью исследования системы ценностей у женщин, страдающих депрессивными расстройствами различной степени выраженности психосоциальной адаптации (ПД) и последующего определения целевых мишеней дифференцировки психосоциальной реабилитации данного контингента обследовали 252 женщины с верифицированным диагнозом «депрессивное расстройство». В исследовании принимали участие 94 пациентки с депрессивным расстройством психогенного генеза (продолжительная депрессивная реакция, обусловленная расстройством адаптации), 83 женщины с эндогенной депрессией (депрессивный эпизод; рекуррентно – депрессивное расстройство; биполярное аффективное расстройство, текущий эпизод депрессии) и 75 пациенток с депрессивным расстройством органического генеза (органические аффективные расстройства). У 48 женщин не было признаков ПД, у остальных 204 установлены проявления макро-, мезо- и микросоциальной дезадаптации разной выраженности. В исследовании использовались клинико-психопатологические и психодиагностические методы. Общей закономерностью в отношении ценностной сферы у больных с депрессивными расстройствами является доминирование следующих ценностей:

здоров'я, щаслива семейна жизнь, любов, матеріально забезпечена жизнь, наявність хороших і вірних друзів. При цьому була виявлена чітка тенденція збільшення значення здоров'я по мірі наростання ознак дезадаптації. Ця тенденція являється універсальною і реалізується при всіх видах психосоціальної дезадаптації: макросоціальної, мезосоціальної і мікросоціальної, особливо яскраво вона проявляється при середній і важкій ступені дезадаптації. При цьому цінність інших сфер зменшується по мірі збільшення ознак дезадаптації внаслідок зростання цінності здоров'я. Отримані дані слід враховувати при розробці лікувально-діагностичних і реабілітаційних заходів в відношенні вивченого контингенту. Виявлені закономірності необхідно врахувати при розробці лікувально-реабілітаційних і профілактичних заходів для хворих на депресію.

Ключові слова: депресивне розлад, психосоціальна дезадаптація, система цінностей, психогенна депресія, органічна депресія, ендогенна депресія, жінки.

Реферат. Ісаков Р. І. **ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ ЦІННОСТЕЙ У ЖІНОК, ХВОРИХ НА ДЕПРЕСИВНІ РОЗЛАДИ РІЗНОГО ГЕНЕЗУ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ВИРАЖЕНОСТІ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ДЕЗАДАПТАЦІЇ.** Для дослідження особливостей системи цінностей у жінок, хворих на депресивні розлади різного генезу та вираженості психосоціальної дезадаптації (ПД), для визначення, в подальшому, цільових мішеней диференційованої психосоціальної реабілітації даного контингенту пацієнтів, було обстежено 252 жінки, яким було встановлено діагноз депресивного розладу. У дослідження були включені 94 особи з депресивним розладом психогенного генезу (продовжена депресивна реакція, обумовлена розладом адаптації), 83 жінки з ендогенною депресією (депресивний епізод; рекурентно - депресивний розлад; біполярний афективний розлад, поточний епізод депресії) і 75 пацієнток з депресивним розладом органічного генезу (органічні афективні розлади). 48 жінок не мали ознак психосоціальної дезадаптації, у інших 204 встановлені прояви макро-, мезо- і мікросоціальної дезадаптації різної вираженості. Дослідження проводилося з використанням клініко-психопатологічного та психодіагностичного методів. В результаті дослідження встановлено, що загальною закономірністю відносно ціннісної сфери у хворих на депресивні розлади є домінування в системі цінностей здоров'я, щасливого сімейного життя, кохання, матеріально забезпеченого життя та наявності хороших та вірних друзів. При цьому була виявлена чітка тенденція до збільшення цінності здоров'я у загальній системі цінностей по мірі наростання ознак дезадаптації. Ця тенденція є універсальною і реалізується при всіх видах психосоціальної дезадаптації: макросоціальної, мезосоціальної та мікросоціальної, особливо яскраво проявляючись при середній і важкій дезадаптації. При цьому цінність інших сфер зменшується по мірі збільшення ознак дезадаптації внаслідок зростання цінності здоров'я. Отримані дані повинні враховуватися при розробці лікувально-діагностичних та реабілітаційних заходів стосовно даного контингенту хворих. Ці закономірності повинні враховуватися при розробці лікувально-реабілітаційних та профілактичних заходів для хворих на депресію.

Ключові слова: депресивні розлади, психосоціальна дезадаптація, система цінностей, психогенна депресія, органічна депресія, ендогенна депресія, жінки.

Серед загальної кількості розладів психіки і поведінки, збільшення яких спостерігається зараз в усьому світі, перше місце займають депресивні розлади, розповсюдження яких становить 5% від усього населення земної кулі, причому серед осіб з депресією кількість жінок (12 – 20%), є значно більшою, ніж чоловіків (5 – 12%) [1 – 4].

Серед індивідуально-психологічних властивостей, що є безпосередньо причетними до процесів виникнення та розвитку депресії, визнаними є особливості ціннісно-особистісної сфери, як потенційне джерело виникнення дисбалансу між системою цінностей особистості і реальною її поведінкою [5], а за сприятливих обставин – бути внутрішнім ресурсом для боротьби з захворюванням і формуванню налаштованості на успішний результат лікування [6].

Отже, метою даної роботи було дослідження особливостей системи цінностей у жінок, хворих на депресивні розлади різного генезу та вираженістю психосоціальної дезадаптації (ПД), для визначення, в подальшому, цільових мішеней диференційованої психосоціальної реабілітації даного контингенту пацієнтів.

Контингент і методи дослідження. На базі Полтавського обласного психоневрологічного диспансеру й Полтавської обласної клінічної психіатричної лікарні імені О.Ф. Мальцева було обстежено 252 жінки, яким був встановлений діагноз депресивного розладу відповідно до чинних нормативних документів. Згідно дизайну роботи, в дослідження були включені 94 особи з депресивним розладом психогенного генезу (продовжена депресивна реакція, зумовлена розладом адаптації, код за МКХ-10 F43.21), 83 жінки з ендogenous депресією (депресивний епізод, коди за МКХ-10 F32.0, F32.1, F32.2, F32.3; рекурентний депресивний розлад, коди за МКХ-10 F33.0, F33.1, F33.2, F33.3; біполярний афективний розлад, поточний епізод депресії, коди за МКХ-10 F31.3, F31.4, F31.5) та 75 пацієнок з депресивним розладом органічного генезу (органічні афективні розлади, код за МКХ-10 F06.3).

Для ідентифікації та виміру вираженості ПДнами була розроблена оригінальна шкала для комплексної оцінки ступеню ПД у різних сферах [7], яка охоплює три основних кластери психосоціального функціонування: макросоціальний, що включає оцінку соціально-економічної та соціально-інформаційної дезадаптації; мезосоціальний, що включає оцінку соціально-професійної та міжособистісної дезадаптації; та мікросоціальний, що включає оцінку сімейної та батьківської дезадаптації. Ці шість сфер охоплюють основні напрямки психосоціальної адаптації (дезадаптації) і дозволяють визначити порушення психосоціального функціонування індивіда за всіма ключовими напрямками.

Обстежені жінки за результатами оцінки ступеню ПДз використанням розробленої нами шкали були розділені на дві групи. До першої групи, чисельністю 48 осіб, були віднесені жінки, у яких за жодною зі сфер психосоціального функціонування показник не перевищував 19 балів, що відповідає відсутності ознак дезадаптації. До другої групи, чисельністю 204 особи, були віднесені жінки, у яких принаймні за одною зі шкал були виявлені показники понад 20 балів, що відповідає ознакам ПД. При цьому показник за шкалою в межах 20-29 балів розцінювався як ознаки ПД легкого ступеню, показник у межах 30-39 балів – як ознаки ПД помірного ступеню, показник у 40 і більше балів – ПД вираженого ступеню.

Таким чином, з урахуванням поєднання генезу депресії та ступеню макросоціальної, мезосоціальної та мікросоціальної дезадаптації, було виділено по 12 груп (табл. 1): пацієнтки з психогенною депресією та відсутністю ознак ПД (чисельністю по 19 жінок у кожній), з ендogenous депресією та відсутністю ознак ПД (15 жінок у кожній), з органічною депресією та відсутністю ознак дезадаптації (14 жінок у кожній), з психогенною депресією та дезадаптацією легкого ступеню (50, 57 та 25 жінок відповідно), з ендogenous депресією та дезадаптацією легкого ступеню (14, 16 і 5 жінок відповідно), з органічною депресією та дезадаптацією легкого ступеню (9, 13 і 2 жінок відповідно), з психогенною депресією та дезадаптацією помірного ступеню (16, 14 і 35 жінок відповідно), з ендogenous депресією та дезадаптацією помірного ступеню (37, 43 і 26 жінок відповідно), з органічною депресією та дезадаптацією помірного ступеню (18, 33 і 16 жінок відповідно), з психогенною депресією та дезадаптацією важкого ступеню (9, 4 і 15 жінок відповідно), з ендogenous депресією та дезадаптацією важкого ступеню (17, 9 і 36 жінок відповідно), з органічною депресією та дезадаптацією важкого ступеню (34, 15 і 44 жінок відповідно).

Таблиця 1

Розподіл обстежених на групи дослідження (абс. кількість)

Вид ПД	Ступінь ПД			
	Без ознак ПД	Легка ПД	Помірна ПД	Важка ПД
Макросоціальна	48	73	71	60
Мезосоціальна	48	86	90	28
Мікросоціальна	48	32	77	95

Особливості системи цінностей у дослідженого контингенту були проаналізовані нами за допомогою методики вивчення ціннісних орієнтацій у модифікації О. Б. Фанталової.

Результати дослідження та їх обговорення. В результаті роботи було проаналізовано особливості системи цінностей у жінок, хворих на депресивні розлади, з урахуванням ступеню ПД. Узагальнені дані щодо кількісних показників системи цінностей у жінок з депресивними розладами з наявністю та відсутністю ознак ПД у макросоціальної сфері наведено у табл. 2 та на рис.1.

Таблиця 2

Показники системи цінності у різних сферах у жінок, хворих на депресивні розлади, з різними ступенями макросоціальної дезадаптації (сер. бал±m)

Сфера	Ступінь ПД					
	Без ознак ПД	Легка ПД	Помірна ПД	Важка ПД		
1. Активна життєдіяльність	4,71±0,94	4,66±0,90	4,94±1,25	5,55±1,14		
2. Здоров'я	6,81±1,78	8,27±1,02	9,51±0,58	10,47±0,62		
3. Цікава робота	4,00±0,77	3,96±1,07	4,08±1,07	4,13±1,16		
4. Краса природи і мистецтва	1,13±0,33	1,12±0,41	1,15±0,50	1,32±0,54		
5. Кохання	8,00±1,03	7,74±1,33	7,31±1,53	7,47±1,42		
6. Матеріально забезпечене життя	7,33±1,04	7,44±0,88	7,38±0,98	6,63±1,21		
7. Наявність хороших і вірних друзів	7,29±0,90	7,36±0,95	7,03±1,42	6,58±1,42		
8. Впевненість у собі	4,88±1,35	5,21±1,38	4,82±1,57	4,45±1,52		
9. Пізнання	3,79±1,11	3,74±1,14	4,03±1,04	4,60±0,92		
10. Свобода як незалежність у вчинках і діях	4,46±1,05	4,49±1,08	4,24±1,21	4,18±1,27		
11. Щасливе сімейне життя	10,10±1,02	9,25±1,43	8,96±1,74	8,42±1,96		
12. Творчість	3,50±1,74	2,77±1,48	2,55±1,22	2,20±1,13		
Рівень статистичної значущості розбіжностей при порівнянні груп						
Показник	Рівень статистичної значущості розбіжностей при порівнянні груп					
	Без ознак ПД vs Легка ПД	Без ознак ПД vs Помірна ПД	Без ознак ПД vs Важка ПД	Легка ПД vs Помірна ПД	Легка ПД vs Важка ПД	Помірна ПД vs Важка ПД
1. Активна життєдіяльність	>0,05	>0,05	<0,01	>0,05	<0,01	<0,01
2. Здоров'я	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01
3. Цікава робота	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05
4. Краса природи і мистецтва	>0,05	>0,05	<0,05	>0,05	<0,01	<0,05
5. Кохання	>0,05	<0,05	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05
6. Матеріально забезпечене життя	>0,05	>0,05	<0,01	>0,05	<0,01	<0,01
7. Наявність хороших і вірних друзів	>0,05	>0,05	<0,01	>0,05	<0,01	<0,05
8. Впевненість у собі	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05	<0,01	>0,05
9. Пізнання	>0,05	>0,05	<0,01	>0,05	<0,01	<0,01
10. Свобода як незалежність у вчинках і діях	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05
11. Щасливе сімейне життя	<0,01	<0,01	<0,01	>0,05	<0,05	<0,05
12. Творчість	<0,05	<0,01	<0,01	>0,05	<0,05	<0,05

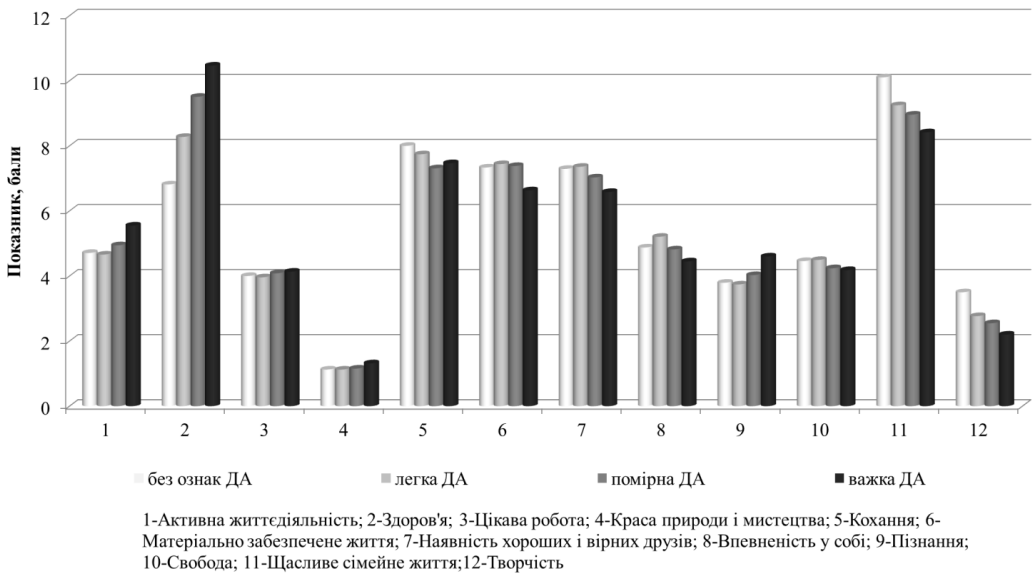

Рис. 1. Середні показники цінності у різних сферах у жінок, хворих на депресивні розлади, з різними ступенями макросоціальної ПД

Як видно з таблиці, найбільш цінною сферою у досліджених хворих є щасливе сімейне життя, а найменш цінною – краса природи і мистецтва. При цьому виявлена вельми цікава закономірність – цінність здоров'я для досліджених хворих зростає по мірі збільшення важкості ПД: якщо для жінок без ознак ПД здоров'я, хоча й займає одну з провідних позицій у системі цінностей, не є домінуючою цінністю, то вже у жінок з ознаками помірної ПД воно виходить в системі цінностей на перше місце, перевершуючи цінність щасливого сімейного життя, а у хворих з ознаками важкої ПД цінність здоров'я значно перевищує цінність усіх інших факторів.

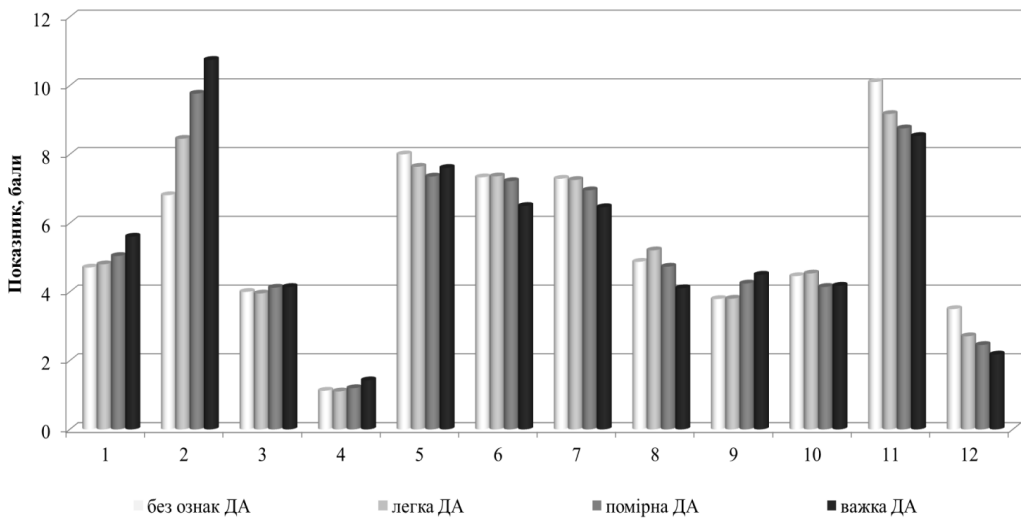
Так, середній показник за сферою активної життєдіяльності у жінок, хворих на депресивні розлади, без ознак ПД склав $4,71 \pm 0,94$ балів, з ознаками ПД легкого ступеню – $4,66 \pm 0,90$ балів, з ознаками ПД помірного ступеню – $4,94 \pm 1,25$ балів, з ознаками ПД важкого ступеню – $5,55 \pm 1,14$ балів; за сферою здоров'я – відповідно $6,81 \pm 1,78$ балів, $8,27 \pm 1,02$ балів, $9,51 \pm 0,58$ балів і $10,47 \pm 0,62$ балів; за сферою цікавої роботи – відповідно $4,00 \pm 0,77$ балів, $3,96 \pm 1,07$ балів, $4,08 \pm 1,07$ балів і $4,13 \pm 1,16$ балів; за сферою краси природи і мистецтва – відповідно $1,13 \pm 0,33$ балів, $1,12 \pm 0,41$ балів, $1,15 \pm 0,50$ балів і $1,32 \pm 0,54$ балів; за сферою кохання – відповідно $8,00 \pm 1,03$ балів, $7,74 \pm 1,33$ балів, $7,31 \pm 1,53$ балів і $7,47 \pm 1,42$ балів; за сферою матеріально забезпеченого життя – відповідно $7,33 \pm 1,04$ балів, $7,44 \pm 0,88$ балів, $7,38 \pm 0,98$ балів і $6,63 \pm 1,21$ балів; за сферою наявності хороших і вірних друзів – відповідно $7,29 \pm 0,90$ балів, $7,36 \pm 0,95$ балів, $7,03 \pm 1,42$ балів і $6,58 \pm 1,42$ балів; за сферою впевненості у собі – відповідно $4,88 \pm 1,35$ балів, $5,21 \pm 1,38$ балів, $4,82 \pm 1,57$ балів і $4,45 \pm 1,52$ балів; за сферою пізнання – відповідно $3,79 \pm 1,11$ балів, $3,74 \pm 1,14$ балів, $4,03 \pm 1,04$ балів і $4,60 \pm 0,92$ балів; за сферою свободи як незалежності у вчинках і діях – відповідно $4,46 \pm 1,05$ балів, $4,49 \pm 1,08$ балів, $4,24 \pm 1,21$ балів і $4,18 \pm 1,27$ балів; за сферою щасливого сімейного життя – відповідно $10,10 \pm 1,02$ балів, $9,25 \pm 1,43$ балів, $8,96 \pm 1,74$ балів і $8,42 \pm 1,96$ балів; за сферою творчості – відповідно $3,50 \pm 1,74$ балів, $2,77 \pm 1,48$ балів, $2,55 \pm 1,22$ балів і $2,20 \pm 1,13$ балів.

При аналізі особливостей системи цінностей у жінок, хворих на депресивні розлади, з ознаками та без ознак мезосоціальної ПД, було виявлено, що загальна закономірність полягає у переважанні у системі цінностей хворих здоров'я, щасливого сімейного життя, наявності хороших і вірних друзів і матеріально забезпеченого життя (табл. 3., рис. 2).

**Показники системи цінностей у різних сферах у жінок, хворих на депресивні розлади,
з різними ступенями мезосоціальної ПД**

Сфера	Ступінь ПД					
	Без ознак ПД	Легка ПД	Помірна ПД	Важка ПД		
1. Активна життєдіяльність	4,71±0,94	4,80±0,99	5,04±1,29	5,61±0,99		
2. Здоров'я	6,81±1,78	8,45±1,06	9,77±0,69	10,75±0,44		
3. Цікава робота	4,00±0,77	3,95±1,07	4,12±1,10	4,14±1,15		
4. Краса природи і мистецтва	1,13±0,33	1,10±0,38	1,20±0,52	1,43±0,57		
5. Кохання	8,00±1,03	7,64±1,40	7,36±1,57	7,61±0,99		
6. Матеріально забезпечене життя	7,33±1,04	7,36±0,93	7,22±1,04	6,50±1,35		
7. Наявність хороших і вірних друзів	7,29±0,90	7,26±1,08	6,96±1,43	6,46±1,37		
8. Впевненість у собі	4,88±1,35	5,21±1,37	4,73±1,63	4,11±1,23		
9. Пізнання	3,79±1,11	3,80±1,16	4,24±1,07	4,50±0,75		
10. Свобода як незалежність у вчинках і діях	4,46±1,05	4,53±1,10	4,14±1,26	4,18±1,12		
11. Щасливе сімейне життя	10,10±1,02	9,17±1,51	8,76±1,87	8,54±1,86		
12. Творчість	3,50±1,74	2,71±1,43	2,46±1,29	2,18±0,82		
Рівень статистичної значущості розбіжностей при порівнянні груп						
Показник	Без ознак ПД vs Легка ПД		Без ознак ПД vs Помірна ПД		Без ознак ПД vs Важка ПД	
	Легка ПД vs Помірна ПД	Легка ПД vs Важка ПД	Помірна ПД vs Важка ПД	Легка ПД vs Помірна ПД	Легка ПД vs Важка ПД	Помірна ПД vs Важка ПД
1. Активна життєдіяльність	>0,05	>0,05	<0,01	>0,05	<0,01	<0,05
2. Здоров'я	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01
3. Цікава робота	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05
4. Краса природи і мистецтва	>0,05	>0,05	<0,01	>0,05	<0,01	<0,01
5. Кохання	0,235	<0,05	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05
6. Матеріально забезпечене життя	>0,05	>0,05	<0,01	>0,05	<0,01	<0,01
7. Наявність хороших і вірних друзів	>0,05	>0,05	<0,01	>0,05	<0,01	<0,05
8. Впевненість у собі	>0,05	>0,05	<0,05	>0,05	<0,01	>0,05
9. Пізнання	>0,05	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	>0,05
10. Свобода як незалежність у вчинках і діях	>0,05	>0,05	>0,05	<0,05	>0,05	>0,05
11. Щасливе сімейне життя	<0,01	<0,01	<0,01	>0,05	>0,05	>0,05
12. Творчість	<0,01	<0,01	<0,01	>0,05	>0,05	>0,05

При цьому цінність здоров'я в системі цінностей хворих на депресивні розлади прогресивно зростає по мірі збільшення показників ПД, і при помірній ПД стає провідною цінністю, перевищуючи цінність щасливого сімейного життя, а при важкій ПД показник цінності здоров'я суттєво перевищує показники за всіма іншими сферами.

1-Активна життєдіяльність; 2-Здоров'я; 3-Цікава робота; 4-Краса природи і мистецтва; 5-Кохання; 6-Матеріально забезпечене життя; 7-Наявність хороших і вірних друзів; 8-Впевненість у собі; 9-Пізнання; 10-Свобода; 11-Щасливе сімейне життя; 12-Творчість

Рис. 2. Середні показники цінності у різних сферах у жінок, хворих на депресивні розлади, з різними ступенями мезосоціальної ПД

Середній показник цінності за сферою активної життєдіяльності у жінок, хворих на депресивні розлади, без ознак мезосоціальної ПД склав $4,71 \pm 0,94$ балів, з ознаками ПД легкого ступеню – $4,80 \pm 0,99$ балів, з ознаками ПД помірного ступеню – $5,04 \pm 1,29$ балів, з ознаками ПД важкого ступеню – $5,61 \pm 0,99$ балів; за сферою здоров'я – відповідно $6,81 \pm 1,78$ балів, $8,45 \pm 1,06$ балів, $9,77 \pm 0,69$ балів і $10,75 \pm 0,44$ балів; за сферою цікавої роботи – відповідно $4,00 \pm 0,77$ балів, $3,95 \pm 1,07$ балів, $4,12 \pm 1,10$ балів і $4,14 \pm 1,15$ балів; за сферою краси природи і мистецтва – відповідно $1,13 \pm 0,33$ балів, $1,10 \pm 0,38$ балів, $1,20 \pm 0,52$ балів і $1,43 \pm 0,57$ балів; за сферою кохання – відповідно $8,00 \pm 1,03$ балів, $7,64 \pm 1,40$ балів, $7,36 \pm 1,57$ балів і $7,61 \pm 0,99$ балів; за сферою матеріально забезпеченого життя – відповідно $7,33 \pm 1,04$ балів, $7,36 \pm 0,93$ балів, $7,22 \pm 1,04$ балів і $6,50 \pm 1,35$ балів; за сферою наявності хороших і вірних друзів – відповідно $7,29 \pm 0,90$ балів, $7,26 \pm 1,08$ балів, $6,96 \pm 1,43$ балів і $6,46 \pm 1,37$ балів; за сферою впевненості у собі – відповідно $4,88 \pm 1,35$ балів, $5,21 \pm 1,37$ балів, $4,73 \pm 1,63$ балів і $4,11 \pm 1,23$ балів; за сферою пізнання – відповідно $3,79 \pm 1,11$ балів, $3,80 \pm 1,16$ балів, $4,24 \pm 1,07$ балів і $4,50 \pm 0,75$ балів; за сферою свободи як незалежності у вчинках і діях – відповідно $4,46 \pm 1,05$ балів, $4,53 \pm 1,10$ балів, $4,14 \pm 1,26$ балів і $4,18 \pm 1,12$ балів; за сферою щасливого сімейного життя – відповідно $10,10 \pm 1,02$ балів, $9,17 \pm 1,51$ балів, $8,76 \pm 1,87$ балів і $8,54 \pm 1,86$ балів; за сферою творчості – відповідно $3,50 \pm 1,74$ балів, $2,71 \pm 1,43$ балів, $2,46 \pm 1,29$ балів і $2,18 \pm 0,82$ балів.

Аналіз особливостей системи цінності у жінок, хворих на депресивні розлади, з різними ступенями мікросоціальної ПД виявив, що найбільшими цінностями у хворих без ознак ПД є щасливе сімейне життя, кохання, матеріально забезпечене життя, наявність хороших і вірних друзів та здоров'я (табл. 4, рис. 3).

При цьому цінність здоров'я прогресивно зростає по мірі збільшення проявів мікросоціальної ПД, при помірному ступені ПД кількісні значення показника цінності здоров'я практично зрівнюються з показниками у сфері щасливого сімейного життя, а при важкій ПД здоров'я стає домінуючою цінністю, перевищуючи всі інші. По мірі зростання проявів мікросоціальної ПД також збільшується цінність активної життєдіяльності, і зменшується (за рахунок збільшення цінності здоров'я) цінність хороших і вірних друзів, щасливого сімейного життя та творчості.

Показники системи цінностей у різних сферах у жінок, хворих на депресивні розлади, з різними ступенями мікросоціальної дезадаптації

Сфера	Ступінь ПД					
	Без ознак ПД	Легка ПД	Помірна ПД	Важка ПД		
1. Активна життєдіяльність	4,71±0,94	4,59±0,91	4,81±1,15	5,34±1,16		
2. Здоров'я	6,81±1,78	7,78±1,16	9,03±0,74	10,14±0,75		
3. Цікава робота	4,00±0,77	3,84±0,99	4,16±1,12	4,04±1,10		
4. Краса природи і мистецтва	1,13±0,33	1,09±0,30	1,16±0,51	1,25±0,50		
5. Кохання	8,00±1,03	7,91±1,35	7,36±1,46	7,49±1,43		
6. Матеріально забезпечене життя	7,33±1,04	7,34±0,94	7,42±0,88	6,94±1,21		
7. Наявність хороших і вірних друзів	7,29±0,90	7,22±1,10	7,27±1,08	6,74±1,47		
8. Впевненість у собі	4,88±1,35	5,47±1,19	4,97±1,47	4,54±1,58		
9. Пізнання	3,79±1,11	3,81±1,23	3,78±1,02	4,44±1,02		
10. Свобода як незалежність у вчинках і діях	4,46±1,05	4,66±1,07	4,45±1,11	4,08±1,25		
11. Щасливе сімейне життя	10,10±1,02	9,38±1,48	9,05±1,50	8,62±1,94		
12. Творчість	3,50±1,74	2,91±1,65	2,55±1,22	2,38±1,23		
Рівень статистичної значущості розбіжностей при порівнянні груп						
Показник	Без ознак ПД		Легка ПД		Помірна ПД	
	vs Легка ПД	vs Помірна ПД	vs Важка ПД	vs Помірна ПД	vs Важка ПД	vs Важка ПД
1. Активна життєдіяльність	>0,05	>0,05	<0,01	>0,05	<0,01	<0,01
2. Здоров'я	<0,05	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01
3. Цікава робота	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05
4. Краса природи і мистецтва	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05	<0,05
5. Кохання	>0,05	<0,05	>0,05	<0,05	>0,05	>0,05
6. Матеріально забезпечене життя	>0,05	>0,05	<0,05	>0,05	>0,05	<0,01
7. Наявність хороших і вірних друзів	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05	<0,05
8. Впевненість у собі	<0,05	>0,05	>0,05	>0,05	<0,01	>0,05
9. Пізнання	>0,05	>0,05	<0,01	>0,05	<0,01	<0,01
10. Свобода як незалежність у вчинках і діях	>0,05	>0,05	>0,05	>0,05	<0,05	<0,05
11. Щасливе сімейне життя	<0,05	<0,01	<0,01	>0,05	>0,05	>0,05
12. Творчість	>0,05	<0,01	<0,01	>0,05	>0,05	>0,05

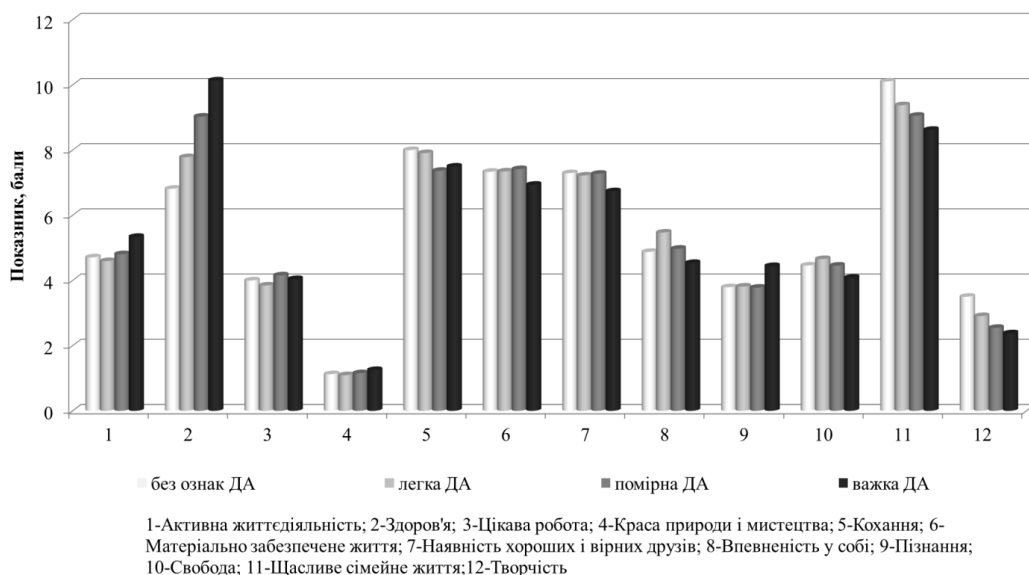

Рис. 3. Середні показники цінності у різних сферах у жінок, хворих на депресивні розлади, з різними ступенями мікросоціальної дезадаптації

Середнє значення показника за сферою активної життєдіяльності у жінок, хворих на депресивні розлади, без ознак мікросоціальної ПД склало $4,71 \pm 0,94$ балів, з ознаками ПД легкого ступеню – $4,59 \pm 0,91$ балів, з ознаками ДА помірного ступеню – $4,81 \pm 1,15$ балів, з ознаками ПД важкого ступеню – $5,34 \pm 1,16$ балів; за сферою здоров'я – відповідно $6,81 \pm 1,78$ балів, $7,78 \pm 1,16$ балів, $9,03 \pm 0,74$ балів і $10,14 \pm 0,75$ балів; за сферою цікавої роботи – відповідно $4,00 \pm 0,77$ балів, $3,84 \pm 0,99$ балів, $4,16 \pm 1,12$ балів і $4,04 \pm 1,10$ балів; за сферою краси природи і мистецтва – відповідно $1,13 \pm 0,33$ балів, $1,09 \pm 0,30$ балів, $1,16 \pm 0,51$ балів і $1,25 \pm 0,50$ балів; за сферою кохання – відповідно $8,00 \pm 1,03$ балів, $7,91 \pm 1,35$ балів, $7,36 \pm 1,46$ балів і $7,49 \pm 1,43$ балів; за сферою матеріально забезпеченого життя – відповідно $7,33 \pm 1,04$ балів, $7,34 \pm 0,94$ балів, $7,42 \pm 0,88$ балів і $6,94 \pm 1,21$ балів; за сферою наявності хороших і вірних друзів – відповідно $7,29 \pm 0,90$ балів, $7,22 \pm 1,10$ балів, $7,27 \pm 1,08$ балів і $6,74 \pm 1,47$ балів; за сферою впевненості у собі – відповідно $4,88 \pm 1,35$ балів, $5,47 \pm 1,19$ балів, $4,97 \pm 1,47$ балів і $4,54 \pm 1,58$ балів; за сферою пізнання – відповідно $3,79 \pm 1,11$ балів, $3,81 \pm 1,23$ балів, $3,78 \pm 1,02$ балів і $4,44 \pm 1,02$ балів; за сферою свободи як незалежності у вчинках і діях – відповідно $4,46 \pm 1,05$ балів, $4,66 \pm 1,07$ балів, $4,45 \pm 1,11$ балів і $4,08 \pm 1,25$ балів; за сферою щасливого сімейного життя – відповідно $10,10 \pm 1,02$ балів, $9,38 \pm 1,48$ балів, $9,05 \pm 1,50$ балів і $8,62 \pm 1,94$ балів; за сферою творчості – відповідно $3,50 \pm 1,74$ балів, $2,91 \pm 1,65$ балів, $2,55 \pm 1,22$ балів і $2,38 \pm 1,23$ балів.

Таким чином, узагальнюючи отримані результати, можна зробити наступний **висновок**. Загальною закономірністю відносно ціннісної сфери у хворих на депресивні розлади є домінування в системі цінностей здоров'я, щасливого сімейного життя, кохання, матеріально забезпеченого життя та наявності хороших та вірних друзів. При цьому була виявлена чітка тенденція до збільшення цінності здоров'я у загальній системі цінностей по мірі наростання ознак дезадаптації. Ця тенденція є універсальною і реалізується при всіх видах ПД: макросоціальної, мезосоціальної та мікросоціальної, особливо яскраво проявляючись при помірній і важкій дезадаптації. При цьому цінність інших сфер зменшується по мірі збільшення ознак дезадаптації внаслідок зростання цінності здоров'я.

Література

1. Волошин П.В., Марута Н.О. Основні напрямки наукових розробок в неврології, психіатрії та наркології в Україні // Український вісник психоневрології. 2017. Т. 25, вип. 1 (90). С. 10-18.
2. Нециркулярні депресії (монографія) / за ред. О. К. Напрєєнка. К.: Софія-А, 2013.

3. Рахман Л.В. Концептуальні чинники розвитку та принципи лікування терапевтично резистентних депресій // Український вісник психоневрології. 2016. Т. 24, вип. 1 (86). С. 104–110.
4. Маркова М.В., Рахман Л.В. Взаємозв'язок провідної клініко-психопатологічної симптоматики та особливостей копінг-поведінки у хворих на терапевтично резистентні депресії // Український вісник психоневрології. 2015. Том 23, вип. 2 (83). С. 91 – 94.
5. Поторій Я.І. Особливості ціннісної сфери у осіб з депресією // Збірник наукових праць інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. Максименка С.Д. К.: 2002, т. IV, ч.6, с. 218-222.
6. Маруга Н.А., Жупанова Д.А. Индивидуально-психологические особенности больных депрессией с различной степенью медикаментозного комплайенса // Медицинская психология. 2015. Т.10, №1 (37). С.62-69.
7. Ісаков Р.І. Порівняльний аналіз вираженості психосоціальної дезадаптації й афективної симптоматики у жінок, хворих на депресивні розлади різного генезу // Український вісник психоневрології. 2018. Том 26, вип. 3 (96). С. 20-26.
8. Фанталова Е.Б. Диагностика и психотерапия внутреннего конфликта. Самара: Издательский дом БАХРАХ-М, 2001. 128с.

References:

1. Voloshin PV, Maruta NO Basic directions of scientific developments in neurology, psychiatry and narcology in Ukraine // Ukrainian Journal of Psychoneurology. 2017. Vol. 25, N 1 (90). P. 10-18.
2. Non-circular depression (monograph) / ed. OK Naprenko. K. : Sofia-A, 2013.- 624 p.
3. Rahman LV Conceptual factors of development and principles of treatment of therapeutically resistant depressions // Ukrainian Journal of Psychoneurology. 2016. V. 24, N. 1 (86). P. 104–110.
4. Markova MV, Rahman LV Relationship between leading clinical and psychopathological symptoms and features of coping behavior in patients with therapeutically resistant depression // Ukrainian Journal of Psychoneurology. 2015. Volume 23, N. 2 (83). Pp. 91 - 94.
5. Potorii Ya.I. Features of the value sphere in people with depression // Collection of scientific works of the Institute of Psychology. G.S. Kostyuk APS of Ukraine / Ed. Maksimenko SD K. : 2002, vol. IV, part 6, p. 218-222.
6. Maruta N.A., Zhupanova D.A. Individual-psychological characteristics of patients with depression with varying degrees of drug compliance // Medical Psychology. 2015. V. 10, No. 1 (37). S.62-69.
7. Isakov RI A comparative analysis of the severity of psychosocial maladaptation and affective symptomatology in women with depressive disorders of different genesis // Ukrainian Journal of Psychoneurology. 2018. Volume 26, no. 3 (96). Pp. 20-26.
8. Fantalova E.B. Diagnosis and psychotherapy of internal conflict. Samara: Publishing house BAHRAKH-M, 2001.128 s.

Робота надійшла в редакцію 15.01.2020 року.

Рекомендована до друку на засіданні редакційної колегії після рецензування